

AMIF 2021-8 projekt „Rände-, kohanemis- ja lõimumisteemaliste teabepäevade läbiviimine kohalikele omavalitsustele“

1. **Periood:** 01.08.2021-31.10.2022 (15 kuud)

2. **Sihtgrupid:**

- **Projekti otsene sihtrühm:** Eesti kohalike omavalitsuste (KOV) ja nende hallatavate asutuste ametnikud ja töötajad.
- **Projekti kaudne sihtrühm:** Eestis elavad uussisserändajad, tagasipöördujad ja vähelõimunud püsielanikud. Samuti ka kohaliku omavalitsuse territooriumil tegutsevad eraldiseisvate mittetulundusühingute, riiklike asutuste (Töötukassa, Politsei- ja Piirivalveamet, erinevate ministeeriumite) töötajad.

3. **Projekti eesmärk:** Projekti põhieesmärgiks on kohalike omavalitsuste võimekuse tõstmine teenuste kujundamisel ja pakkumisel rände-, kohanemis- ja lõimumisvaldkonnas. Selleks kaardistatakse KOVide teadlikkust ja infovajadust rände- (sh tagasirände), kohanemis- ja lõimumisvaldkondades ning koostatakse vajaduspõhised valdkondlikud infomaterjalid, mida tutvustatakse muuhulgas maakondlike teabepäevade raames.

4. **Planeeritud osavõtjate arv: 300 / Tegelik osavõtjate arv: 583**

Projekti kolm põhilist tegevust:

- Andmekorje fookusgruppide ja intervjuude formaadis KOV esindajatelt
- Valdkondlike korduma kippuvate küsimuste (edaspidi KKK) ja infomaterjalide koostamine
- Maakondlike teabepäevade läbiviimine

1. Andmekorje fookusgruppide ja intervjuude formaadis KOV esindajatelt

2021. a sügisel viis JMK läbi 31 lõimumistemaatilist intervjuud, mille käigus küsitleti kokku 41 inimest kõigest 15 Eesti maakonnast. Intervjueeritavate hulgas oli ligi 70% KOV-i töötajaid (sotsiaal-, kultuur-, ja haridustöötajad), kelle seas oli nii osakondade juhte kui teisi KOVis töötavaid spetsialiste. Teine, väiksem grupp (ligi 30% intervjueeritustest) koosnes koolide või KOV hallatavate asutuste töötajatest (nt. koolijuhid, õppealajuhatajad, haridusnõustajad).

Peaaegu igas kohalikus omavalitsuses oli kasvõi üks juhtum uussisserändaja, tagasipöörduja ja/või muu kodukeelega püsielanikuga, mis nõudis eraldi tähelepanu. Rände, kohanemis- ja lõimumisteemalisi teadmisi hindasid intervjueeritud enamasti kehvemapoolseteks, kuna pole otsest pidevat vajadust selliste sihtgruppidega tegeleda. Samas oli valdavalt huvi vastavaid teadmisi juurde saada. Tagasipöördujad, uussisserändajad, muu kodukeelega püsielanikud jõuavad kohaliku omavalitsuse vaatealusesse enamasti sotsiaaltoetuste, lastele koolikoha leidmise ja/või lastekaitse küsimustega seoses. Sattudes KOVi ametniku poole, kelleks on enamasti sotsiaaltöötaja ja/või elukoha registreerimisega tegelevad ametnikud, küsitakse ka täiendavaid küsimusi, mis puudutavad erinevaid eluvaldkondi (keeleõpe, tööturg, vaba aeg, eluload, arstiabi jne). Enamus intervjueeritud töötajatest kasutas vajaliku info otsimisel interneti otsingumootorit ning analüüsisid iseseisvalt võimalikku sobivat infot, mida kliendile jagada.



SISEMINISTEERIUM

Projekti kaasrahastavad Euroopa Liit Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi kaudu ning Siseministeerium

2. Valdkondlike korduma kippuvate küsimuste (edaspidi KKK) ja infomaterjalide koostamine

Andmekorje raames kogutud ja analüüsitud tagasiside tulemusena koostati 2022. aasta alguses infomaterjalid, mida jagati igal maakondlikul teabepäeval trükisena ja hiljem e-maili teel ka digitaalse versioonina. Välja trükitud versioonil on jagatud pigem telefoni ja e-maili kontakte, samas kui digitaalses versioonis on iga mainitud asutuse teenuse, tegevuse, võimaluse juures välja toodud ka link, mis viib vastava asutuse/organisatsiooni maandumislehele, kust on võimalik lugeda täpsustavaid detaile ja uurida rohkem olemasolevate sihtgrupile pakutavate võimaluste kohta. **Infolehe trükitud versioon on vaadatav siit -** https://www.jmk.ee/wp-content/uploads/2022/12/Rande-kohanemis-ja-loimumisteemaline-infoleht_sugis-2022_trukitud-versioon.pdf. **Infolehe digitaalne versioon on vaadatav siit -** https://www.jmk.ee/wp-content/uploads/2022/11/Rande-kohanemis-ja-loimumisteemaline-infoleht_sugis-2022-1.pdf. Projekti jooksul toodi Ida-Virumaal toimunud teabepäevade jooksul mitu korda välja, et vastav dokument võiks olla kättesaadav ka vene keeles, kuna see lihtsustab info jagamist ja sobivate terminite kasutamist klientidega suhtlemisel. Sellele tuginedes valmis **infolehe venekeelne digitaalne versioon**, mis on leitav siit - https://www.jmk.ee/wp-content/uploads/2022/11/Rande-kohanemis-ja-loimumisteemaline-infoleht_RUS_2022-1.pdf

Toetudes 2021. aasta sügisel teostatud intervjuude ja 2022. aasta jooksul läbiviidud maakondlike teabepäevade ja täiendavate temaatiliste seminaride käigus kogutud informatsioonile, kuuldud küsimustele ja murekohtadele valmis ka kokkuvõtlik dokument „**Rände-, kohanemis- ja lõimumisteemalised korduma kippuvad küsimused**“. Kogutud küsimused on sisukaks materjaliks KOV ja KOV hallatavate asutuste töötajatele, kes puutuvad oma töös kokku uussisserändajate, tagasipöördujate või muu kodukeelega püsielanikega, kelle hakkamasaamise toetamiseks on hea omada ülevaadet tekkivatest küsimustest ja teadmist olemasolevatest võimalustest. Käesolevate küsimuste koostamisel on arvestatud ka 2022. aasta esimesest poolest Ukrainast Eestisse saabuvate sõjapõgenikega seotud teemade ja küsimustega. Väljatoodud küsimuste hulgas on nii rändetaustaga inimeste kui ka KOV ja KOV hallatavate asutuste töötajate poolt tõstatatud küsimusi, mis puudutavad rände-, kohanemis- ja lõimumisvaldkonda. Samuti on kirja pandud sotsiaalmeedia kanalites (*Facebooki* grupid: *Expats in Tallinn/Estonia*, *Expats and Foreigners in Estonia*, *Foreigners in Tartu*) sagedamini välismaalaste poolt esile kerkinud küsimused, millele otsitakse vastust. Kogutud on nii küsimusi, millega KOV ja KOV hallatavate asutuste töötajad on oma kogemusele tuginedes nende sihtgruppidega töötades kokku puutunud, kui ka küsimusi, mis on KOV ja KOV hallatavate asutuste töötajatel endal esile kerkinud, millele otsiti vastust. Küsimused on temaatiliselt jaotatud kuueks osaks: registreerimine ja info Eesti kohta, töö ja elukoht, haridus, tervishoid ja heaolu, kohanemine ja eesti keele õpe ning muu. Kogumik „**Rände-, kohanemis- ja lõimumisteemalised korduma kippuvad küsimused**“ on vaadatav siit - https://www.jmk.ee/wp-content/uploads/2022/11/Rande-kohanemis-ja-loimumisteemalised-KKKd_2022.pdf

Teabepäevadel kogutud info taustal tekkis arusaam, et on kaks teemat, mille osas KOV ja KOV hallatavate asutuste töötajatel on rohkem küsimusi – rahvusvaheline lastekaitse ja rändetaustaga laste ja noorte toetamine Eesti koolikeskkonnas. Juba projekti alguses läbiviidud intervjuude raames tuli välja KOV lastekaitsetöötajate vajadus rohkema informatsiooni ja juhtumilahendite kohta, mis puudutavad rahvusvahelist lastekaitsetööd. Olukord süvenes veelgi pärast seda, kui Eestisse jõudis mitukümmend tuhat Ukrainast saabunud sõjapõgenikku, kelle seas olid ka saatjata alaealised välismaalased. Lastekaitsetöötajatel on järjest suurenev vajadus info järele, kuidas toimetada rahvusvahelise lastekaitse



juhtumitega. Teine teema, mis kerkis teabepäevade raames infovajaduse mõttes selgelt esile, on rändetaustaga laste ja noorte toetamine koolikeskkonnas. Eriti teravalt kerkis teema esile seoses Ukrainast saabunud sõjapõgenike massilise jõudmisega Eesti koolidesse, sh väiksematesse maakoolidesse, kus on väga vähene või puudulik kogemus eesti keelt mittevaldavate rändetaustaga laste ja noortega toimetamisel ning toetava koolikeskkonna loomisel. Seetõttu loodi temaatilised videod, mis on heaks täienduseks temaatilistele seminaridele (kirjeldatud aruande kolmandas punktis), mis võimaldavad jagada vajalikku informatsiooni suurema hulga KOV ja KOV hallatavate asutuste töötajatega.

Toetudes kogutud infole ja olemasolevale võimalusele loodi **kolm temaatilist lühivideot**:

- „Kooli koostöö rändetaustaga lapsevanemaga“;
- „Rändetaustaga lapsi ja noori toetava koolikeskkonna kujundamine“
- „Rahvusvahelised lastekaitse juhtumid ja saatjata alaealised välismaalased“

Igas videos on üks kõneleja, kes valdab väga hästi tutvustatavat teemat ning toetavaid võimalusi. Videos „Kooli koostöö rändetaustaga lapsevanemaga“ on kõnelejaks Anastasia Pertsjonok, kes on Tartu Rahvusvahelise Maja kaudu tegelenud pikalt rändetaustaga lapsevanemate toetamisega Eesti haridussüsteemis. Video on suunatud koolitöötajatele, kes kuulevad videost näiteid ja soovitusi, miks ja kuidas rändetaustaga lapsevanemaid kooliellu paremini kaasata, toetades seekaudu rändetaustaga lapse/noore hakkamasaamist koolis - https://youtu.be/rX_tnvgsx7U. Teises videos „Rändetaustaga lapsi ja noori toetava koolikeskkonna kujundamine“ on kõnelejaks Hiie Asser, kes olles Tartu Annelinna Gümnaasiumi direktor kõneleb isiklikust pikaajalisest kogemusest keelekümbuskooli juhina ja tähelepanekutest, mis on olulised kooli juhtkonna perspektiivist, mis toetavad rändetaustaga laste ja noorte paremat kohanemist ja hakkamasaamist uues koolikeskkonnas. Video on suunatud pigem Eesti koolide juhtkondadele - <https://youtu.be/1WudtCCQE-0>. Kolmandas videos „Rahvusvahelised lastekaitse juhtumid ja saatjata alaealised välismaalased“ on kõnelejaks Merli Laur, kes on Sotsiaalkindlustusameti peaspetsialist, kes tegeleb rahvusvahelise lastekaitse juhtumitega ja nõustab antud teemal ka KOV töötajaid. Videos tutvustatakse rahvusvahelise lastekaitse olulisemaid aspekte ja tähelepanekuid, mis on olulised KOV lastekaitsetöötajatele (eriti neile, kellel on antud teemal puuduv või väiksem töökogemus) - <https://youtu.be/9-H8r4e4Yb0>.

3. Maakondlikke teabepäevade läbiviimine

Projekti raames viidi läbi **25 rände-, kohanemis- ja lõimumisteemalist teabepäeva** 15-nes Eesti maakonnas. Täpseid teabepäevade kuupäevi ja toimumiskohti saab vaadata siit - <https://www.jmk.ee/rande-kohanemis-ja-loimumisteemalised-teabepaevad-kohalikele-omavalitsustele/>. Suurema uussisserändajate, tagasipöördujate ja muukeelse püsielanike arvuga maakondades viidi läbi mitu teabepäeva. Harjumaal viidi läbi viis, Tartumaal kolm, Ida-Virumaal kolm, Lääne-Virumaal kaks ja Läänemaal kaks teabepäeva. **Teabepäevadel osales kokku 420 inimest**, kellest 352 olid KOV ja KOV hallatavate asutuste töötajad (208 KOV ja 144 KOV hallatavate asutuste töötajat). Lisaks osales teabepäevadel 68 teiste asutuste ja organisatsioonide töötajat (nt. Töötukassa, MTÜ-d, riigigümnaasiumide töötajad, riiklike kutsehariduskeskuste töötajad, ülikoolide töötajad, eralasteaedade töötajad, tööandjad jt).

Pärast teabepäeva läbiviimist küsiti osalejatelt ka kirjalikku tagasisidet, millele vastas 67 inimest, kelle seas olid kõigi 15-ne Eesti maakonna esindajad. Teabepäeva mahu osas jäid „väga rahule“ 53,7% vastanutest ja



„rahule“ 41,8%. Teabepäeva sisu osas jäid „väga rahule“ 64,2% ja „rahule“ 28,4%. Vastanutest 80,6% olid nõus, et teabepäeval **saadud teadmised/oskused toetavad nende tööd sihtgruppi kuuluvate elanikega** (muukeelsed püsielanikud, uussisserändajad, tagasipöördud). Vastanutest 13,4% vastasid samale väitele „natukene“ ja 4,5% „vähe“. Ülejäänud vastasid „ei oska öelda“. Küsimusele „kui sageli võiksid toimuda regulaarsed rände-, kohanemis- ja lõimumisteemalised teabepäevad?“ vastas 79,1% vastanutest „iga aasta“, 16,4% „üks kord kahe aasta jooksul“, 3% „üks kord kolme aasta jooksul“, 1,5% vastas „harvemini“. Vastanutest 85,1% soovitasid kolleegil osaleda rände-, kohanemis- ja lõimumisteemalisel teabepäeval (13,4% vastasid „võib-olla“). **Jaotatud infomaterjalide osas jäi 41,8% vastanutest „väga rahule“, 52,2% „rahule“ ja 6% „enam-vähem rahule“.** Täiendavates kommentaarides toodi välja asjaolu, et raamatukogud võiksid kindlasti olla selleks kohaks, kus taolist täiendavat infomaterjali leiduks ja kus seda jagataks. Samuti toodi nii teabepäevadel kohapeal kui kirjalikus tagasisides eraldi välja haridusteemat ja KOV valmisolekut rände-, kohanemis- ja lõimumisteemaga tegeleda:

„Õpetajana ja teiste õpetajate kolleegina leian, et meie õpetajatel ei ole piisavalt väljaõpet, et sisserändajate ja tagasipöördud lastega tegeleda. Kuna mu oma lapsed on ka nõ tagasipöördud sel aastal, siis olen tundnud seda eriti valusalt. Õpetajad ei oska toimetada ei lapsega, kellel on väga vähene eesti keel ega ka lapsega, kellel on pealtnäha hea eesti keel, kuid kelle sõnavara ei saa paratamatult olla sama suur kui klassikaaslaste oma, sest ta on viimased aastad veetnud teises keelekeskkonnas koolis. Lapse töötahtele ja motivatsioonile mõjub pidev "2"-de saamine väga negatiivselt. Usun, et oleks vaja korraldada praktilisi koolitusi õpetajatele, et nad paremini mõistaksid, kuidas selliste lastega toimetada, milliseid mõõndusi on ok teha jne.“ (Saare maakond)

„Mulle tundub, et kuna rände teema on aktuaalne ja üha aktuaalsemaks saav, siis teadlikkuse tõstmine erinevate pagulaste, prognooside, radikaliseerumisega seotud teemade ja miks mitte ka erinevate kultuuride tutvustamise jms osas on vajalik, sh religioon ja millist mõju see kõik inimese käitumisele avaldab. Koolitust KOV tasandi otsustajatele, et oleks oskusi kogukonda ette valmistada, et oleks tööl igas KOVis keegi, kes selliste teemadega tegeleda oskaks, mitte, et iga uus ootamatu teema on justkui sotsiaalvaldkonna rida“ (Viljandimaa)

Projekti jooksul tekkis teabepäevade raames saadud tagasiside ja tekkivate küsimuste valguses arusaamine, et KOV ja KOV hallatavate asutuste töötajatel on suurem infovajadus teatud teemade osas – rändetaustaga lapse ja noore toetamine Eesti koolikeskkonnas ning rahvusvaheline lastekaitse. Mõlemad teemad on teravalt esile kerkinud seoses 2022. aasta kevadel kujunenud olukorraga, kus Eesti riiki hakkas saabuma tuhandeid põgenikke Ukraina riigist, kelle hulgas oli palju lapsi ja noori ja kes saabusid igasse maakonda üle Eesti. Sellega seoses kasvas koolitöötajate vajadus vajaliku metoodika järele, mis aitaks toetada eesti keele oskusega lapse ja noore õppimist ja hakkamasaamist eestikeelses koolis. Eriti suur oli see vajadus väiksemates linnades ja asulates asuvate koolide töötajatel, kes pole varem süstemaatiliselt selliste teemade ja olukordadega tegelenud ning olid segaduses seoses kujunenud situatsiooniga. Teine teema, mis kerkis esile, puudutas rahvusvahelist lastekaitsetööd ja rändetaustaga peredega seoses esilekerkivaid spetsiifilisi juhtumeid, millega lastekaitsetöötajatel tuleb järjest sagedamini oma töös kokku puutuda ja mille osas on küsimusi rohkem kui vastuseid. Teema kerkis esile juba 2021. aasta sügisel projekti raames KOV ja KOV hallatavate asutuste töötajatega teostatud intervjuude käigus, kuid 2022. aastal muutus infovajadus veelgi suuremaks tulenevalt olukorrast, kus Eesti riigis oli järjest suurenenud saatjata alaealiste välismaalaste ja perede arv, kus vähemalt üks vanem on välismaa passiga. Vajadusest ja rahaliste vahendite

olemasolust tulenevalt sai otsustatud viia lisaks teabepäevadele läbi temaatilised seminarid: “Rändetaustaga lapse ja noore toetamine Eesti koolikeskkonnas” ja “Rahvusvaheline lastekaitse töös rändetaustaga inimestega”.

Temaatiliste seminaride planeerimisel võeti ühendust valdkonna ekspertidega, kes aitasid vajaliku sisu ja fookuse määratlemisega, arvestades riigis valitsevat hetkeolukorda. Seminari “Rändetaustaga lapse ja noore toetamine Eesti koolikeskkonnas” aitasid planeerida ja teostada Kristjan Kaldur (Balti Uuringute Instituut) ja Anastasia Pertsjonok (Tartu Rahvusvaheline Maja), kellel on nii teemakohane teoreetiline kui praktiline kogemus. Seminari sihtgrupiks olid koolitöötajad. Seminari “Rahvusvaheline lastekaitse töös rändetaustaga inimestega” võeti ühendust Merli Lauriga, kes on Sotsiaalkindlustusameti peaspetsialist, töötades igapäevaselt rahvusvahelise lastekaitse üksikjuhtumitega. Temaga arutati läbi planeeritud rahvusvahelisele lastekaitsele keskendunud seminaride fookused ja toimumiskohad ning Merli Laur viis läbi kolm piirkondlikult jaotatud lastekaitsetöötajatele suunatud seminari “Rahvusvaheline lastekaitse töös rändetaustaga inimestega”.

Temaatilistel seminaridel osales kokku 163 inimest (61 KOV ja 92 KOV hallatavate asutuste töötajat). Lisaks osales 10 inimest mõnest must asutusest või organisatsioonist. Seminaril “Rahvusvaheline lastekaitse töös rändetaustaga inimestega” osales 61 KOV lastekaitsetöötajat. Seminaril “Rändetaustaga lapse ja noore toetamine Eesti koolikeskkonnas” osales 92 KOV hallatavate asutuste töötajat, kelle seas olid koolitöötajad (direktorid, õppejuhid, sotsiaalpedagoogid, eripedagoogid, psühholoogid, klassijuhatajad, aineõpetajad jt). Kokku toimus kuus temaatilist seminari „Rändetaustaga lapse ja noore toetamine Eesti koolikeskkonnas” (Taevaskoja, Jõgeva, Võru, Viljandi, Paide, Elva) ja kolm temaatilist seminari „Rahvusvaheline lastekaitse töös rändetaustaga inimestega” (Tallinn, Tartu, Pärnu).

Temaatiliste seminaride osalejatelt koguti samuti **kirjalikku tagasisidet**. Temaatilisel seminaril „**Rahvusvaheline lastekaitse töös rändetaustaga inimestega**” osalejatest vastas tagasiside küsitlusele 18 inimest, kelle seas olid vastajad nii Tartu, Tallinna kui Pärnus toimunud seminarilt. Seminari mahuga jäi väga rahule 12,6% vastanutest, rahule 33,3%, nii ja naa 16,7% vastanutest. Tulemus oli oodatav, kuna info maht ja vajadus oli suur, aga ajaliselt teostatav raamistik oli lühike. **Teema vajab vähemalt ühepäevast koolitust, mida toodi välja ka täiendavates tagasiside kommentaarides.** Seminari sisuga jäi vastanutest „**väga rahule**” **77,8%**, „**rahule**” 11,1%, „**nii ja naa**” 11,1%. Vastanutest **77,8%** olid nõus, et teabepäeval saadud teadmised/oskused toetavad nende tööd rahvusvahelise lastekaitse juhtumite puhul, 22,2% vastasid samale väitele „**natukene**”. Vastanutest **72,2%** tundsid, et **vajavad täiendavaid koolitusi**, mis käsitleks rahvusvahelist lastekaitset, 22,2% vastasid „**vähesel määral**”.

Temaatilisel seminaril „**Rändetaustaga lapse ja noore toetamine Eesti koolikeskkonnas**” osalejatest vastas küsitlusele 17 inimest. Seminari mahuga jäi väga rahule 35,3% vastanutest, rahule 52,9%, nii ja naa 11,8% vastanutest. Seminari sisuga jäi vastanutest „**väga rahule**” **47,1%**, „**rahule**” **29,4%**, „**nii ja naa**” 23,5%. Vastanutest **70,6%** olid nõus, et teabepäeval saadud teadmised/oskused toetavad nende tööd rändetaustaga laste ja noortega, 29,4% vastasid samale väitele „**natukene**”. Vastanutest **76,5%** tundsid, et **vajavad täiendavaid koolitusi**, mis käsitleks rändetaustaga laste ja noorte toetamise metoodikaid, 23,5% vastasid „**vähesel määral**”.



Teabepäevadel ja temaatilistel seminaridel oli kokku 590 osalejat, kuid seitse inimest osalesid nii teabepäeval kui ühel temaatilisel seminaril ehk unikaalsete osalejate arv on 583 inimest. Nendest 505 inimest olid KOV ja KOV hallatavate asutuste töötajad. Seitse inimest on arvatud maha temaatiliste seminaride osalejate numbrist. Tegelik temaatilistel seminaridel osalejate hulk on 170 inimest. Teabepäevadel saadud suuline ja kirjalik tagasiside kinnitavad, et rände-, kohanemis- ja lõimumisteemaliste teabepäevade läbiviimine on vajalik ja valdavalt nõustuti seisukohaga, et taolisi teabepäevi võiks viia läbi iga-aastaselt. Seda toetab ka asjaolu, et **ametnikud vahetavad töökohti ja eriti väiksemates linna- ja vallavalitsustes on suurem kaadrivoolavus.** Seda oli tunda ka teabepäevade kutsete saatmisel, kus e-mailide väljasaatmiseks koostatud e-mailide nimekirja pidi pidevalt uuendama ja tuli ette ka olukordi, kus ühelt ametikohalt käis 2022. aasta jooksul läbi kolm erinevat inimest. Oli ka olukordi, kus teabepäeva läbiviimise ajal oli KOVis mõni ametikoht täitmata ja polnud võimalik vastavat sotsiaal- või haridusvaldkonna spetsialisti üritusele kutsuda.

Üks suur teema, mis tõstatus teabepäevadel puudutab KOVi rolli rände-, kohanemis- ja lõimumisteemalistes küsimustes. Mitmel teabepäeval tõid osalejad selgelt välja, et nad ei mõista, mis on riigipoolne ootus KOVidele seoses rände-, kohanemis- ja lõimumisvaldkonnaga. Teabepäevadega antakse mõista, et teema on oluline ja vajab tähelepanu, aga ei ole selge riigipoolne sõnum, mis rolli KOV selles küsimuses täidab – kas KOV peaks palkama eraldi inimese, kes selle teemaga tegeleb või määrama ühele ametnikule vastavad lisakohustused. Toodi ka välja, et kui riik soovib, et KOV antud teemaga rohkem tegeleks, siis milline on riigipoolne tugi. Oli tunda, et oodatakse riigipoolset selget kirjalikku kinnitust selles osas, mis on riigipoolne huvi ja plaanid rände-, kohanemis- ja lõimumisvaldkonnas ning kuidas KOVid saavad riiki selles küsimuses toetada, mis on KOVi roll antud küsimuses. Isegi kui see on ainult pakutavatest riiklikest kohanemis- ja lõimumisteemalistest võimalustest ja teenustest informeeritud olemine, siis osad KOVid ootavad selget kirjalikku kinnitust, et täpselt see on nende roll antud küsimuses, et nad oskaks seda KOVi igapäevatöös planeerida ja sellega arvestada.

Väga suur huvi oli kuulda ja arutada juhtumeid teiste maakondade ja valdade KOVidega, kellel on sarnaseid juhtumeid või üleüldse kogemust uussisserändajate, muukeelse elanikkonna ja tagasipöördujatega. Seoses suura hulga Ukrainast saabunud sõjapõgenikega, kellest ei jäänud ükski maakond puutumata, oli antud sihtgrupiga toimetulek ja neile suunatud tugiteenuste pakkumine kõigil teabepäevadel suureks aruteluküsimuseks. Paljudele küsimustele leiti vastused, kuid mitmed küsimused jäid õhku rippuma, kuna vastust polnud riiklikul ja/või kohalikul tasandil veel olemas. Teabepäevad olid head kohad omavaheliseks info- ja kogemuse vahetuseks erinevate valdade ametnikele seoses saabunud sõjapõgenike toetamise ja erinevate tugisüsteemide ja võimaluste arendamisega.

Üldine teadlikkus riiklikest toetavatest võimalustest ja teenustest oli pigem puudulik. Palju küsimusi oli pakutava kohanemisprogrammi kohta, millel peatusime osadel teabepäevadel pikemalt, selgitasime detailsemalt lahti moodulites osalemise võimalusi ja nende sisu ning kuidas moodulitesse registreerida. Ajutise kaitse saajate puhul julgustasime KOVi võtma ise ühendust kohanemisprogrammi läbiviijatega ning kutsuma neid grupi olemasolul piirkonda eesti keelt õpetama või baasmoodulit läbi viima. Hiljem selgus, et osad KOVid kasutasidki seda võimalust. Huvi oli ka keelekohvikute korraldamise vastu ning Integratsiooni Sihtasutuse käest saadud keelekohvikute materjalide toel saidki osad kohaliku tasandi tegijad (enamasti raamatukogutöötajad) julgustust viia kohalikul tasandil läbi keelekohvikuid. Mitmel teabepäeval arutasime pikalt eesti keele õpetamise võimalusi või õigemini nende puudulikkust ja katkendlikkust.



Teabepäevadel osalejad olid rahulolematud asjaoluga, et pakutavad eesti keele õpetamise võimalused on kontsentreerunud suurematesse linnadesse ja **väiksemates piirkondades elavatel inimestel on keerulisem eesti keele kursusel osaleda** – kui, siis enamasti ainult veebipõhiselt. Koostöös Integratsiooni Sihtasutuse esindajatega rõhutasime alternatiivseid eesti keele õppimise viise ja veebipõhiseid võimalusi, mida on loodud, mille kaudu saab edukalt omandada eesti keelt suhtluskeele tasemel. Aitasime osalejatel mõelda laiemalt ja saada aru, et veebipõhine keeleõpe on kohati parem ja mugavam kui keelekursusel osalemine, kus õppija jagab õpetaja tähelepanu veel 15ne teise õppijaga. Veebipõhine keeleõpe on aga individuaalne, saab liikuda edasi nii kiiresti kui on vajalik, õppida siis kui on ajaliselt võimalik ja sagedusel, mis on õppijale sobiv. See on põhimõtteline mõtteviisi muutus, mis vajab veel sissetöötamist ja tutvustamist. Siinkohal on veebipõhise õppe populariseerimise ja selle tutvustamise kohapealt muidugi oluline digipädevus, interneti ja arvuti olemasolu. Näiteks osadel saabunud ajutise kaitse saajatest on vähene digipädevus või puudub pidev juurdepääs internetile ning taoliste veebipõhiste lahenduste kasutamine on piiratud. Samas on **veebipõhine keeleõpe** kindlasti võimalus, mida tasub rohkem tutvustada ja populariseerida.

Temaatilistelt seminaridelt tuli palju spetsiifilisemaid valdkonnapõhiseid küsimusi ja arutelukohti, mida edastasime vastavalt Sotsiaalkindlustusametile ning Haridus- ja Teadusministeeriumile (HTM). Kokkuvõtlikult saab öelda, et Ukrainast saabunud sõjapõgenike massmigratsioon Eestisse on rändelaste õpetamisse tõmmanud korraga palju koole ja koolipersonali, kellel osaliselt puudub nii ettevalmistus kui ka teadmine, kust ja millist infot saada ja kellel pole enne olnud põhjust muukeelsete laste õpetamise peale mõelda. Osalt toimub koolides **koolisene probleemide, ärevuse ja lootusetuse võimendamine**. Teiselt poolt on mitmetes koolides ka olukord, kus korraga on tulnud mitukümmend last, mõnikord mitu last samasse klassi, ja seda ongi objektiivselt keerulisem lahendada, kui siis, kui aastate jooksul tuli tavapäraselt üksikuid õpilasi. Koolitöötajatel oli palju detailseid ja süsteemseid küsimusi, mida edastasime HTMile. Rahvusvahelise lastekaitse perspektiivist oli olukord rahulikum, aga huvi seminari vastu ja saadud tagasiside tõi selgelt välja **lastekaitsetöötajate suurenenud vajaduse rahvusvahelise lastekaitse spetsiifiliste teadmiste ja oskuste arendamise järele**, kuna vastavate juhtumite esinemine suureneb iga aastaga.

Täiendavate temaatiliste seminaride läbiviimine näitas, et nii lastekaitsetöötajad kui koolitöötajad vajavad väärtuslikku täiendavat informatsiooni. Kuna eelnev temaatiline infovajadus oli puudulik, siis vastav ettevalmistus puudub ja **ei olda teadlikud, kust vajalikku materjali otsida ja kelle käest abi küsida**. Rahvusvaheline lastekaitse on väga spetsiifiline valdkond ja sellel teemal on tõesti vähe täiendavaid materjale. Seetõttu on antud projekti raames loodud kokkuvõtlik video rahvusvahelise lastekaitse teemal kindlasti **vajalikuks baasinfoks lastekaitsetöötajatele**, kust saab hakata juhtumipõhiselt olukorda edasi harutama. Oluline oli KOVi töötajate tutvustamine Sotsiaalkindlustusameti kontaktiga, Merli Lauriga, kes toetab rahvusvahelise lastekaitse üksikjuhtumite lahendamist. Koolitöötajate puhul keskendusime vajaduspõhiselt kahele teemale – **koostöö rändetaustaga lapsevanematega ja metoodilised võtted, kuidas juhatada sisse rändetaustaga õpilase esimesi kuid uues koolis**. Samuti jagati infot, kust vajalikku täiendavat metoodilist materjali leida. Haridus- ja Noorteameti kodulehel olev alaleht „Muu kodukeelega laps“ tuli paljudele koolitöötajatele uue infona ning ei olnud teadlik, et riiklikul tasandil on olemas kogumik abistavaid metoodilisi materjale nii kooli- kui lasteaiatöötajatele. Projekti raames loodud videote teemad olid eesmärgipäraselt valitud. Koostöö lapsevanematega on sageli teema, millega kooli tasemel ei tegeleta, mida projekti raames läbiviidud seminarid ka kinnitasid ja mis on väga suureks mõjuteguriks rändetaustaga lapse ja noore hakkamasaamisel uues koolis. Teine video oli suunatud koolijuhtkonnale, kuna temaatiliste

seminaride käigus toodi koolitõtjate poolt korduvalt esile olukorda, kus aineõpetajad, klassijuhatajad, erispetsialistid mõistavad olukorra tõsidust, aga kui koolijuhtkond ei toeta olukorra paranemist ja keskkonna ümberkujundamist, siis ei ole võimalik rändetaustaga last ja noort vajalikul tasemel toetada. Toetava koolikeskkonna ja väärtuste kujundamine on väga palju mõjutatud koolijuhtkonna otsustest ja suhtumisest.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et nii teabepäevad kui temaatilised seminarid kulgesid edukalt ja osalejad said palju vajalikku informatsiooni ja ligipääsu abimaterjalidele, mis avardab nende silmaringi ja teadlikkust olemasolevatest võimalustest, kuidas toetada uussisserändajate, muukeelse elanikkonna ja tagasipöördujate kohanemist ja lõimumist Eesti kogukonnas ja miks see oluline on. Suureks edusammuks on juba asjaolu, et KOV ja KOV hallatavate asutuste töötajad on teadlikumad vastavate sihtgruppide ja nende spetsiifiliste vajaduste olemasolust ning oskavad vajadusel täiendavat infot otsida. KOV ja KOV hallatavate asutuste töötajad vastasid meile sageli, et kõnealuseid sihtgruppe ei eristata ja koheldakse samaväärselt teiste piirkondlike abivajajatega. Ühelt poolt on see võrdne kohtlemine, aga teiselt poolt aitasime osalejatel mõista **miks on antud sihtgruppidel osaliselt vaja pöörata eraldi tähelepanu ning pakkuda teistsuguseid teenuseid ja täiendavaid võimalusi toetamaks nende kohanemist ühiskonnas**, et nad tunneksid ennast osana kogukonnast ja miks standartsetest kõigile suunatud teenustest ja võimalustest ei pruugi piisata. Taoliste teabepäevade läbiviimine on **oluline osa väärtuste kujundamisest ja sihtgruppide paremast mõistmisest**. See on avatud platvorm riigi ja kohaliku omavalitsuse vahel dialoogi loomiseks, mõistmaks paremini üksteist, paikapandud arengusuundi ning omavahelist koostööd ühes suunas liikumisel. KOV ja KOV hallatavate asutuste poolt vaadatuna vajab rände-, kohanemis- ja lõimumisvaldkond selgemat, mõlemapoolselt mõistetud visiooni, üheselt mõistetud mõlemapoolselt kasulikke eesmärgi ja osapoolte selget rollijaotust ja riiklike toetusmehhanismide kirjeldust ühiste eesmärkide poole liikumisel.

